

Sygn. akt III AUa 821/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 grudnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Krzysztof Szewczak (spr.)
Sędziowie:	SA Barbara Mazurkiewicz-Nowikowska SA Małgorzata Rokicka - Radoniewicz
Protokolant: st. prot. sądowy Maciej Mazuryk	

po rozpoznaniu w dniu 13 grudnia 2012 r. w Lublinie

sprawy A. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w L.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji wnioskodawcy A. S.

od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 4 czerwca 2012 r. sygn. akt VIII U 1351/12

oddala apelację.

III AUa 821/12

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 17 listopada 2011 r., znak: ENMS/6/020028904 Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. odmówił A. S. prawa do emerytury, ponieważ nie udowodnił on na dzień 1 stycznia 1999 r. co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

W odwołaniu od tej decyzji wnioskodawca A. S. domagał się jej zmiany poprzez ustalenie mu prawa do emerytury, po uprzednim uznaniu, że w okresie zatrudnienia w (...) pracował co najmniej 15 lat w szczególnych warunkach. Ubezpieczony domagał się zaliczenia do stażu pracy w szczególnych warunkach okresu zasadniczej służby wojskowej odbytej od dnia 28 października 1970 r. do dnia 29 sierpnia 1972 r.

W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. wnosił o oddalenie odwołania.

Wyrokiem z dnia 4 czerwca 2012 r. Sąd Okręgowy w Lublinie oddalił odwołanie.

W uzasadnieniu tego wyroku Sąd I instancji ustalił, że A. S. urodzony w dniu (...), złożył w dniu 10 listopada 2011 r. wniosek o emeryturę w niższym wieku powołując się na świadectwo pracy w szczególnych warunkach wystawione przez (...) S.A. w W., z którego wynika, że ubezpieczony w okresie od dnia 2 października 1970 r. do dnia 31 grudnia 1985 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace przy montażu, konserwacji i remontach linii kablowych oraz telefonicznych linii napowietrznych, wymienione w dziale VIII, poz. 20, wykazu A stanowiącego załącznik rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Prace te były wykonywane na stanowisku instruktora technicznego wymienionym w dziale VIII, poz. 20, pkt 8 wykazu A stanowiącego załącznik nr 1 do zarządzenia Ministra Łączności z dnia 16 maja 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu łączności (Dziennik Łączności Nr 3, poz. 32). W treści tego dokumentu zaznaczono, iż wnioskodawca od 28 października 1970 r. do 29 sierpnia 1972 r. odbywał służbę wojskową, po czym z dniem 30 września 1972 r. ponownie został zatrudniony.

Sąd Okręgowy podniósł, iż organ rentowy uznał za udowodnione, że A. S. pracował w szczególnych warunkach w okresach: od 2 października 1970 r. do 27 października 1970 r. oraz od 30 września 1972 r. do 31 grudnia 1985 r., tj. łącznie 13 lat, 3 miesiące i 27 dni. Spór w sprawie niniejszej sprowadzał się do ustalenia, czy okres odbywania zasadniczej służby wojskowej od 28 października 1970 r. do 29 sierpnia 1972 r. podlega zaliczeniu do stażu pracy w szczególnych warunkach, a w konsekwencji, czy wnioskodawca legitymuje się na dzień 1 stycznia 1999 r. co najmniej 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach.

Zdaniem Sądu Okręgowego, do ustalenia, czy konkretny okres zatrudnienia podlega zaliczeniu do stażu pracy w szczególnych warunkach, należy stosować przepisy obowiązujące w okresie kiedy praca była wykonywana. W okresie od zatrudnienia wnioskodawcy w (...) tj. od dnia 2 października 1970 r. aż do dnia 31 grudnia 1979 r. pracę w szczególnych warunkach regulowały przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia (Dz.U. Nr 39, poz. 176 ze zm.). Do I kategorii zatrudnienia (prace wykonywane w warunkach szkodliwych dla zdrowia) przepisy te zaliczały w łączności jedynie dwie grupy pracowników: telefonistki central międzymiastowych i miejscowych niezaumiatyzowanych w urzędach pocztowych oraz pracowników zatrudnionych przy montażu, konserwacji i remoncie kabli w studniach kablowych. Z zeznań wnioskodawcy wynika, że od dnia 2 października 1970 r. rozpoczął on jako robotnik fizyczny odbywanie wstępnego, rocznego stażu pracy w kolumnie remontowo-budowlanej przy budowie napowietrznych linii telefonicznych na trasie T.-Ł.-P. oraz Ł.-B.. Praca była wykonywana ręcznie i polegała na ustawianiu słupów, instalowaniu osprzętu i podwieszaniu przewodów. Z kolei z akt osobowych ubezpieczonego wynika, że w dniu 2 października 1970 r. rozpoczął on odbywanie rocznego stażu pracy w Rejonowym Urzędzie Telekomunikacyjnym w L. na stanowisku kontraktowego pracownika umysłowego. W czasie odbywania tego stażu pracy został on powołany w dniu 28 października 1970 r. do odbycia zasadniczej służby wojskowej. Po zwolnieniu ze służby wojskowej A. S. powrócił do macierzystego zakładu pracy i od dnia 30 września 1972 r. ponownie podjął zatrudnienie w Rejonowym Urzędzie Telekomunikacyjnym w L. na stanowisku kontraktowego młodszego instruktora technicznego w Oddziale Radiofonii Przewodowej i wykonywał pracę dyżurnego radiowęzła. Z dniem 15 października 1973 r. został przeniesiony do Oddziału Sieci Powiatowych, a następnie w dniu 14 lipca 1976 r. - do Wydziału Terenowego, gdzie od 1 sierpnia 1977 r. zajmował stanowisko instruktora technicznego.

Sąd Okręgowy uznał, iż brak jest podstaw do przyjęcia, że w okresie od dnia 2 października 1970 r. do dnia 27 października 1970 r. w ramach wstępnego stażu pracy ubezpieczony wykonywał prace przy montażu, konserwacji i remoncie kabli w studniach kablowych, które zaliczone były do I kategorii zatrudnienia.

Sąd I instancji odmówił wiary zeznaniom wnioskodawcy, że w ramach wstępnego stażu pracy stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace przy montażu napowietrznych linii telefonicznych. Zwrócił uwagę a to, że pozostają one w sprzeczności z dokumentami dotyczącymi przebiegu zatrudnienia, które zachowały się w aktach osobowych A. S.. Za niewiarygodne uznał zeznania wnioskodawcy, że zatrudnienie na stanowisku pracownika umysłowego miało wyłącznie charakter formalny i było związane z posiadanym wykształceniem, wymiarem urlopu,

a faktycznie polegało na wykonywaniu fizycznej pracy monter, bowiem pracodawca już od pierwszego dnia zatrudnienia skierował go do wykonywania stale i w pełnym wymiarze czasu pracy czynności przy stawianiu słupów telefonicznych, montażu osprzętu oraz podwieszaniu przewodów na słupach. Jeżeli natomiast chodzi o okres bezpośrednio po zwolnieniu ze służby wojskowej, to z akt osobowych wynika, że wnioskodawca od 30 września 1972 r. do 14 października 1973 r. był zatrudniony w Oddziale Radiofonii Przewodowej na stanowisku młodszego instruktora technicznego i wykonywał pracę dyżurnego radiowężła. Ubezpieczony następnie pracował w Oddziale Sieci Powiatowych (od 15 października 1973 r.), ale brak jest dowodów na to, że wykonywał prace bezpośrednio przy montażu, konserwacji i remoncie napowietrznych linii telefonicznych. Okoliczność, że zajmował on stanowiska wymienione w resortowym wykazie jako stanowiska pracy w szczególnych warunkach, nie oznacza, iż rzeczywiście praca była wykonywana w takich warunkach. Dla oceny, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach, nie ma znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzonej mu pracy. Sąd Okręgowy dalej podniósł, iż nie był związany treścią świadectwa pracy w szczególnych warunkach, które przedstawił wnioskodawca.

Mając to wszystko na uwadze Sąd I instancji uznał, iż A. S. będąc zatrudniony na stanowisku kontraktowego pracownika umysłowego w okresie wstępnego stażu od 2 października 1970 r. do 27 października 1970 r. nie wykonywał pracy zaliczonej do I kategorii zatrudnienia (pracy w szczególnych warunkach). Nie wykonywał on takiej pracy również jako dyżurny radiowężła w Oddziale Radiofonii Przewodowej, po zwolnieniu ze służby wojskowej i ponownym podjęciu pracy w dniu 30 września 1972 r. u pracodawcy, który zatrudnił go przed powołaniem do odbycia służby wojskowej. Tym samym brak było podstaw, zdaniem Sądu Okręgowego, do zaliczenia okresu służby wojskowej od 28 października 1970 r. do 29 sierpnia 1972 r. do stażu pracy w szczególnych warunkach. Okoliczność ta sprawiła, że wnioskodawca nie spełnił wszystkich warunków do przyznania emerytury na podstawie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ponieważ nie legitymuje się on co najmniej 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach.

Z tych względów Sąd I instancji oddalił odwołanie.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł ubezpieczony A. S., zaskarżając go w całości i zarzucając naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie:

a/ art. 321 § 1 k.p.c. poprzez wyrokowanie przez Sąd I instancji co do okoliczności, które nie były objęte żądaniem odwołania oraz co do okoliczności, które nie były sporne pomiędzy stronami, przez co wychodząc ponad żądanie Sąd Okręgowy orzekł o braku podstaw do zaliczenia okresu służby wojskowej od 28 października 1970 r. do 29 sierpnia 1972 r. do okresu pracy w szczególnych warunkach, z uwagi na nieświadczenie przez wnioskodawcę pracy w szczególnych warunkach w okresie bezpośrednio przed powołaniem do odbycia zasadniczej służby wojskowej (od 2 października 1970 r. do 27 października 1970 r.) oraz po zwolnieniu z tej służby od 30 września 1972 r. do 14 października 1973 r.;

b/ art. 233 k.p.c. poprzez przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów polegające na dokonaniu w sposób dowolny oceny treści świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach, skutkiem czego było nieuznanie, że ubezpieczony w okresie od 2 października 1970 r. do 31 grudnia 1985 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace przy montażu, konserwacji i remontach linii kablowych oraz telefonicznych linii napowietrznych, wymienione w dziale VIII, poz. 20 wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) na stanowisku instruktora technicznego, wymienionym w dziale VIII, poz. 20, pkt 8 wykazu A stanowiącego załącznik do zarządzenia nr 33 Ministra Łączności z dnia 16 maja 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu łączności (Dz. Urzęd. URTiP Nr 3, poz. 32), podczas, gdy zarówno z treści świadectwa pracy w szczególnych warunkach, jak i z zeznań wnioskodawcy, wynika, że w całym okresie zatrudnienia tj. od 2 października 1970 r. do 31 grudnia 1985 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał on prace przy montażu, konserwacji i remontach linii kablowych oraz telefonicznych linii napowietrznych, co sprawia, zdaniem apelanta, że cały ten okres winien być zaliczony do stażu w szczególnych warunkach.

Ubezpieczony zarzucił również naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie art. 184 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. 2009 r., Nr 153, poz. 1227 ze zm.) oraz w związku z przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), poprzez uznanie, iż apelant nie spełnia warunków do przyznania mu prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z uwagi na brak wymaganego okresu pracy w szczególnych warunkach, podczas gdy według stanu na dzień 31 grudnia 1998 r. legitymował się on wymaganym 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach oraz spełniał inne warunki prawa do emerytury określone w wyżej powołanych przepisach.

W konsekwencji tych zarzutów ubezpieczony domagał się zmiany zaskarżonego wyroku poprzez przyznanie mu prawa do emerytury ewentualnie jego uchylecia i przekazania sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. Apelant wnosił nadto o zasądzenie od organu rentowego na jego rzecz kosztów postępowania za obie instancje.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Istota sporu w sprawie niniejszej sprowadzała się do kwalifikacji prawnej okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej od dnia 28 października 1970 r. do dnia 29 sierpnia 1972 r. Do odbycia tej służby wnioskodawca A. S. został powołany w czasie zatrudnienia w Rejonowym Urzędzie Telekomunikacyjnym w L., w trakcie odbywania stażu wstępnego w Oddziale (...) (...) tego pracodawcy. Po zwolnieniu ze służby wojskowej ubezpieczony w ustawowym terminie zgłosił powrót do pracy u tego samego pracodawcy. W postępowaniu administracyjnym pozwany organ rentowy mając na uwadze treść świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach z dnia 2 listopada 2010 r., które apelant załączył do wniosku o emeryturę, nie kwestionował tego, że A. S. w okresie bezpośrednio poprzedzającym powołanie do odbycia zasadniczej służby wojskowej oraz następującym bezpośrednio po zwolnieniu z tej służby wykonywał w Rejonowym Urzędzie Telekomunikacyjnym w L. pracę w szczególnych warunkach. Mając na uwadze treść art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. 2009 r., Nr 153, poz. 1227 ze zm.) Sąd Okręgowy uznał, iż jest uprawniony do weryfikacji tych ustaleń organu rentowego. W wyniku przeprowadzonego postępowania dowodowego, a w szczególności dowodów z dokumentów zgromadzonych w aktach osobowych A. S., ustalił, że w okresie od dnia 2 października 1970 r. do dnia 27 października 1970 r., bezpośrednio poprzedzającym powołanie go do odbycia zasadniczej służby wojskowej, a także bezpośrednio po zwolnieniu z tej służby, w okresie od dnia 30 września 1972 r. do dnia 14 października 1973 r., nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach. Sąd Okręgowy ustalił, iż w pierwszym z tych okresów (bezpośrednio przed powołaniem do odbycia zasadniczej służby wojskowej) ubezpieczony jako kontraktowy pracownik umysłowy nie wykonywał prac, które były wówczas zaliczone do I kategorii zatrudnienia, a mianowicie prac przy montażu, konserwacji i remoncie kabli w studniach kablowych. Prac takich nie wykonywał również jako dyżurny radiowęzła zatrudniony na stanowisku młodszego instruktora technicznego w okresie bezpośrednio po zwolnieniu ze służby wojskowej (od dnia 30 września 1972 r. do dnia 14 października 1973 r.).

Dokonanie przez Sąd I instancji takiego ustalenia, zdaniem apelanta, nastąpiło z naruszeniem art. 321 § 1 k.p.c., bowiem zaskarżony wyrok rozstrzygnął o okolicznościach, które nie zostały objęte żądaniem odwołania oraz nie były sporne między stronami, a mianowicie wychodząc ponad żądanie odwołania orzekł o braku podstaw do zaliczenia do stażu pracy w szczególnych warunkach okresu odbywania zasadniczej służby od dnia 28 października 1970 r. do dnia 29 sierpnia 1972 r., z uwagi na nieświadczony przez ubezpieczonego pracy w szczególnych warunkach bezpośrednio przed powołaniem do odbycia tej służby tj. od 2 do 27 października 1970 r. oraz po zwolnieniu ze służby wojskowej - od 30 września 1972 r. do 14 października 1973 r. Zarzut ten należy uznać za chybiony. Okoliczność, iż pozwany organ rentowy w postępowaniu administracyjnym nie kwestionował mającego potwierdzenie w treści świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach z dnia 2 listopada 2010 r. faktu, iż wnioskodawca przed powołaniem do odbycia zasadniczej służby wojskowej oraz bezpośrednio po zwolnieniu z tej służby pracował w szczególnych warunkach, nie oznacza, iż nie mógł on podlegać weryfikacji w postępowaniu przed Sądem I instancji. Powołany wyżej przepis art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie tylko

uprawniał, ale i zobowiązywał Sąd Okręgowy do weryfikacji spełnienia przez ubezpieczonego wszystkich przesłanek warunkujących prawo do emerytury w obniżonym wieku, bliżej określonych w art. 184 ust. 1 i 2 ostatnio powołanej ustawy. Oznacza to, że przeprowadzone przez Sąd I instancji, w znacznej części z urzędu, postępowanie dowodowe w celu zweryfikowania ustawowych przesłanek nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, nie może być postrzegane jako uchybienie proceduralne mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Z istoty praw do świadczeń z zakresu ubezpieczeń społecznych, które wymagają spełnienia ustawowych imperatywnych przesłanek ich nabycia, wynika bowiem, że odpowiada prawu sądowe orzeczenie o braku przesłanek kreujących z mocy ustawy prawo do dochodzonego świadczenia, których istnienia nie zakwestionował wcześniej organ rentowy. Błędne byłoby natomiast orzeczenie sądowe przyznające prawo do świadczenia z zakresu ubezpieczeń społecznych osobie, która nie spełnia ustawowych przesłanek warunkujących jego nabycie (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 stycznia 2002 r., II UKN 788/00 - OSNP 2003, nr 23, poz. 575; z dnia 7 lutego 2002 r., II UKN 42/01 - OSNP 2003, nr 22, poz. 551; z dnia 7 marca 2006 r., I UK 195/05 - OSNP 2007, nr 3-4, poz. 55 oraz z dnia 5 września r., II UK 104/08 - LEX nr 658183).

W judykaturze Sądu Najwyższego za utrwalone należy uznać stanowisko, które Sąd Apelacyjny w pełni podziela, że okres zasadniczej służby wojskowej odbytej w czasie trwania stosunku pracy w szczególnych warunkach zalicza się do stażu wymaganego do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, jeżeli pracownik w ustawowym terminie zgłosił swój powrót do tego zatrudnienia (por. powołane przez Sąd Okręgowy wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06 - OSNP 2007, nr 7-8, poz. 108; z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 215/09 - OSNP 2011, nr 15-16, poz. 219 oraz z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 219/09 - LEX nr 590248). Zobowiązywało to Sąd I instancji do dokonania ustaleń, czy wnioskodawca został powołany do odbycia zasadniczej służby wojskowej z zakładu pracy, w którym był zatrudniony na stanowisku pracy zaliczonym do stanowisk pracy w szczególnych warunkach oraz czy po odbyciu służby wojskowej powrócił do pracy w szczególnych warunkach, a nadto czy powrót do pracy zgłosił on w ustawowym terminie. Dokonując ustaleń w tym zakresie należało mieć na uwadze, że ubezpieczony odbywał zasadniczą służbę wojskową w okresie od dnia 28 października 1970 r. do dnia 29 sierpnia 1972 r. W związku z tym, iż wszelkiego rodzaju zdarzenia oceniane pod kątem ich wpływu na prawa lub obowiązki ubezpieczonego należy badać według stanu prawnego obowiązującego w czasie ich wystąpienia, w sprawie niniejszej zachodziła potrzeba sięgnięcia do przepisów obowiązujących w okresie odbywania przez wnioskodawcę zasadniczej służby wojskowej oraz bezpośrednio przed nim i po nim. Chodziło przy tym o przepisy regulujące uprawnienia pracowników powołanych do odbycia zasadniczej służby wojskowej, jak i o przepisy regulujące pracę w szczególnych warunkach.

W świetle art. 108 ust. 1 obowiązującej od dnia 29 listopada 1967 r. ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 44, poz. 220 ze zm.) - w brzmieniu pierwotnym, obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r. - czas odbywania zasadniczej lub okresowej służby wojskowej wlicza się pracownikowi do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem, jeżeli po odbyciu tej służby podjął on zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby. Wydane na podstawie art. 108 ust. 4 ostatnio powołanej ustawy rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz.U. Nr 44, poz. 318 ze zm.) regulowało w sposób szczegółowy uprawnienia żołnierza, który w terminie 30 dni po zwolnieniu ze służby zgłosił powrót do zakładu pracy i w wyniku tego podjął w nim zatrudnienie. W myśl § 5 ust. 1 tego rozporządzenia żołnierzowi wlicza się czas odbywania służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął zatrudnienie, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem w tym zakładzie oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Z przepisów tych wynika, że - pod warunkiem w nich wskazanym, tj. zgłoszenia powrotu do zakładu pracy w terminie 30 dni od dnia zwolnienia ze służby wojskowej okres zasadniczej służby wojskowej jest okresem zatrudnienia na takich samych warunkach, jak przed powołaniem do tej służby. Jeżeli było to zatrudnienie w szczególnych warunkach, to również okres zasadniczej służby wojskowej uważany był za takie samo zatrudnienie, a żołnierz był traktowany jak pracownik wykonujący pracę w szczególnych warunkach. Innymi słowy, żołnierz zasadniczej służby wojskowej był pracownikiem wykonującym pracę w szczególnych warunkach, jeśli zatrudnienie to wykonywał przed powołaniem do służby wojskowej i do zatrudnienia tego powrócił po jej zakończeniu.

W tym miejscu należy wskazać, iż przepis art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. r., Nr 153, poz. 1227 ze zm.) pozwala mężczyznom urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. nabyć, po osiągnięciu wieku przewidzianego, m.in. w art. 32, prawo do emerytury, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy (1 stycznia 1999 r.) osiągnęli:

- 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 65 lat, tj. po osiągnięciu wieku 60 lat oraz
- 2) okres składowy i nieskładowy, o którym mowa w art. 27, tj. 25 lat.

Emerytura przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu

emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem ZUS, na dochody budżetu państwa oraz rozwiązania stosunku pracy - w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem (art. 184 ust. 2 ostatnio powołanej ustawy).

Warunki emerytalne takie jak wiek oraz okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze określa się na podstawie przepisów dotychczasowych (art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych), a więc regulowane są one w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) oraz w przepisach wcześniejszych aktów prawnych tj. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz.U. Nr 13, poz. 86 ze zm.) i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia (Dz.U. Nr 39, poz. 176 ze zm.), stosownie do czasu, w którym był realizowany stan faktyczny pociągający za sobą skutek prawny. Dodatkowo należy podnieść, iż w świetle przepisów trzech ostatnio powołanych rozporządzeń tylko praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy uzasadnia skorzystanie z uprawnienia do wcześniejszej emerytury. Podkreślić przy tym należy, iż skorzystanie z takiego świadczenia jest wyjątkiem od zasady wyrażonej w art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, dlatego wymagana jest ścisła interpretacja przepisów w tym zakresie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 1997 r., II UKN 417/97 - OSNP 1998, nr 21, poz. 638).

W sprawie niniejszej rozstrzygnięcia wymagało, jak już zostało wyżej zaznaczone, czy okres odbywania zasadniczej służby wojskowej może być zaliczony do stażu pracy A. S. w szczególnych warunkach. Uzależnione to było od uprzedniego ustalenia, czy w okresach bezpośrednio przed powołaniem do odbycia służby wojskowej oraz po zwolnieniu z niej apelant stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę w szczególnych warunkach.

Z ustaleń Sądu Okręgowego wynikało, że wnioskodawca w okresie od 2 do 27 października 1970 r., a więc w bezpośrednio poprzedzającym powołanie do odbycia zasadniczej służby wojskowej, był zatrudniony na stanowisku kontraktowego pracownika umysłowego, na którym nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach. Sąd I instancji oparł się przy tym na dokumentach zgromadzonych w aktach osobowych ubezpieczonego, w treści których tak właśnie zostało nazwane zajmowane przez niego stanowisko pracy. W istocie określenie stanowiska pracy jako „kontraktowy pracownik umysłowy na wstępnym stażu pracy” zostało użyte tylko w jednym dokumencie, a mianowicie w skierowanym do wnioskodawcy piśmie Rejonowego (...) (...) w L. z dnia 21 października 1970 r. informującym go o zwolnieniu z pracy na czas pełnienia służby wojskowej, z zastrzeżeniem, iż pozostaje on nadal na etacie RUT w L. (k. 4 części B akt osobowych - koperta - k. 27 a.s.). Przywiązanie przez Sąd Okręgowy szczególnej wagi do tego dokumentu nie było uzasadnione, bowiem jego rzeczą było dokonać wszechstronnego rozważenia całego materiału dowodowego zebranego w sprawie (art. 233 § 1 k.p.c.). Należy zauważyć, iż w piśmie tego samego pracodawcy z dnia 30 września 1972 r. informującym o dokonaniu przydziału służbowego po odbyciu zasadniczej służby wojskowej, A. S. został określony jako pracownik kontraktowy na stanowisku młodszego instruktora technicznego (k. 5 części B akt osobowych - koperta - k. 27 a.s.). Z kolei z zeznań wnioskodawcy wynika, że w tym okresie faktycznie wykonywał pracę robotnika fizycznego na budowie linii telefonicznej na trasie: T. - Ł. - P. oraz Ł. - B.. Praca ta

polegała na wykonywaniu linii telefonicznej tzn. ustawianiu słupów, w większości betonowych, instalowaniu osprzętu i podwieszaniu przewodów. Prace te były wykonywane ręcznie (wyjaśnienia i zeznania wnioskodawcy - k. 18v i 45v). Z tych zeznań wynika więc jednoznacznie, iż w okresie bezpośrednio poprzedzającym powołanie do odbycia zasadniczej służby wojskowej ubezpieczony pracował na budowie telefonicznej linii napowietrznej.

W związku z tym wymaga podkreślenia, że dla oceny, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach, nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzonej mu pracy. Praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w przepisach regulujących pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 września 2007 r., III UK 27/07 - OSNP 2008, nr 21-22, poz. 325; z dnia 19 września 2007 r., III UK 38/07 - OSNP 2008, nr 21-22, poz. 329; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07 - LEX nr 483283; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07 - OSNP 2009, nr 5-6, poz. 75; z dnia 24 marca 2009 r., I PK 194/08 - LEX nr 528152 oraz z dnia 19 maja 2011 r., III UK 174/10 - LEX nr 901652). Decydującą rolę w analizie charakteru pracy ubezpieczonego z punktu widzenia uprawnień emerytalnych ma zatem możliwość jej zakwalifikowania pod którąś z pozycji wykazu prac wykonywanych w szczególnych warunkach (wcześniej I kategorii zatrudnienia) stanowiącego załącznik do odpowiedniego rozporządzenia Rady Ministrów. W świetle art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych pracami w szczególnych warunkach nie są bowiem wszelkie prace wykonywane w narażeniu na kontakt z niekorzystnymi dla zdrowia pracownika czynnikami, lecz jedynie takie, które zostały rodzajowo wymienione w tymże rozporządzeniu.

Okres pracy przed powołaniem do odbycia zasadniczej służby wojskowej (2-27 października 1970 r.), jak prawidłowo uczynił to Sąd Okręgowy, nie mógł być zaliczony do stażu pracy ubezpieczonego w szczególnych warunkach. W tym miejscu należy zauważyć, iż w spornym okresie od 2 października 1970 r. do 14 października 1973 r. obowiązywało powołane wyżej rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczenia pracowników do kategorii zatrudnienia (Dz.U. Nr 39, poz. 176 ze zm.). W wykazie prac wykonywanych w warunkach szkodliwych dla zdrowia, uprawniających do zaliczenia do I kategorii zatrudnienia [do prac w szczególnych warunkach], stanowiącym załącznik do tego rozporządzenia, w dziale XV zatytułowanym „Żegluga, komunikacja i łączność”, jeżeli chodzi o część dotyczącą łączności, w pkt 6 zostały wymienione telefonistki central międzymiastowych i miejscowych nie zautomatyzowanych w urzędach pocztowych, zaś w pkt 7 [dodany rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 26 sierpnia 1964 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia - Dz.U. Nr 34, poz. 215] zostali wymienieni pracownicy zatrudnieni przy montażu, konserwacji i remoncie kabli w studniach kablowych. Do I kategorii zatrudnienia prace przy montażu, konserwacji i remoncie kabli oraz telefonicznych linii napowietrznych zostały zaliczone dopiero przez rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz.U. Nr 13, poz. 86 ze zm.), które weszło w życie z dniem 1 stycznia 1980 r. i miało zastosowanie do prac wykonywanych po tej dacie. Stosownie do § 9 tego rozporządzenia, pracownicy, którzy z tytułu zaliczenia ich pracy do pierwszej kategorii zatrudnienia na podstawie przepisów obowiązujących przed dniem wejścia w życie rozporządzenia, zachowują te uprawnienia. W świetle tych przepisów nie może ulegać wątpliwości, że wykonywanej przez wnioskodawcę bezpośrednio przed powołaniem do odbycia zasadniczej służby wojskowej pracy na budowie telefonicznej linii napowietrznej nie można zaliczyć do stażu pracy w szczególnych warunkach [I kategorii zatrudnienia], ponieważ nie była to praca przy montażu, konserwacji i remoncie kabli w studniach kablowych. Prace przy budowie telefonicznych linii napowietrznych w w/w spornym okresie nie były zaliczone do prac kategorii zatrudnienia [prac wykonywanych w szczególnych warunkach]. Sprawia to, że okresu bezpośrednio przed powołaniem do odbycia zasadniczej służby wojskowej tj. od 2 do 27 października 1970 r., nie można zaliczyć do stażu pracy A. S. w szczególnych warunkach. W konsekwencji tego niemożliwe było również zaliczenie okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej (od 28 października 1970 r. do 29 sierpnia 1972 r.) do stażu pracy w szczególnych warunkach, bowiem okres odbywania tej służby nie przypadał w czasie trwania stosunku pracy, w ramach którego ubezpieczony świadczył pracę w szczególnych warunkach. W związku z tym dla rozstrzygnięcia sprawy nie miało znaczenia, czy po odbyciu zasadniczej służby wojskowej, wnioskodawca po powrocie do pracy u tego samego pracodawcy wykonywał pracę w szczególnych warunkach. Nie zachodziła więc potrzeba dokonywania dodatkowych ustaleń w tym zakresie.

Mając na uwadze dokonany przez samego wnioskodawcę w jego zeznaniach opis wykonywanych przez niego prac w okresie bezpośrednio poprzedzającym powołanie do odbycia zasadniczej służby wojskowej (2-27 października 1970 r.), z których jednoznacznie wynikało, że były to prace wykonywane na budowie telefonicznej linii napowietrznej na trasie: T. - Ł. - P. oraz Ł. - B., Sąd Apelacyjny oddalił jako bezprzedmiotowy zawarty w apelacji wniosek o dopuszczenie dowodu z zeznań trzech świadków na okoliczność, iż w spornym okresie ubezpieczony wykonywał pracę w szczególnych warunkach, a mianowicie wykonywał pracę bezpośrednio przy montażu, konserwacji i remoncie kabli w studniach kablowych, zaliczone do I kategorii zatrudnienia. Nie sposób było przy tym uznać, iż wskazani w apelacji świadkowie mieli lepszą od samego wnioskodawcy wiedzę o tym jakie prace on wykonywał w spornym okresie.

Przedstawiony w apelacji zarzut naruszenia art. 321 § 1 k.p.c. należy uznać za chybiony. Sąd I instancji orzekając o braku podstaw do zaliczenia okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej do stażu pracy w szczególnych warunkach z uwagi na nieświadczanie pracy w takich warunkach bezpośrednio przed powołaniem do odbycia tej służby oraz po zwolnieniu z niej, wbrew odmiennemu zapatrywaniu wyrażonemu w apelacji, nie wyszedł ponad żądanie odwołania. Sąd Okręgowy był uprawniony, o czym była już wyżej mowa, do badania, czy w okresie bezpośrednio poprzedzającym powołanie do odbycia zasadniczej służby wojskowej oraz w okresie bezpośrednio po zwolnieniu z tej służby ubezpieczony wykonywał pracę w szczególnych warunkach, chociaż te okoliczności w postępowaniu administracyjnym nie były sporne między stronami. W tym miejscu należy zauważyć, iż A. S. w skierowanym do pozwanego organu rentowego wniosku z dnia 10 listopada 2011 r. domagał się ustalenia prawa do emerytury. Przyznania prawa do tego ostatniego świadczenia domagał się również w odwołaniu od decyzji ZUS z dnia 17 listopada 2011 r. odmawiającej prawa do emerytury.

Niedopuszczalność wyrokowania co do przedmiotu nieobjętego żądaniem oznacza w świetle art. 321 § 1 k.p.c. niemożność objęcia rozstrzygnięciem innych roszczeń niż przedstawione przez ubezpieczonego, np. obok lub zamiast żądanego przez niego ustalenia prawa do emerytury sąd nie może ustalić prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, jeżeli wnioskodawca nie zgłaszał wcześniej takiego żądania, chociażby z okoliczności sprawy wynikało, że takie roszczenie mu przysługuje. Domaganie się ustalenia, że w okresie bezpośrednio poprzedzającym powołanie do odbycia zasadniczej służby wojskowej oraz następującym po zwolnieniu z tej służby wnioskodawca wykonywał pracę w szczególnych warunkach, a także zaliczenia okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej do stażu pracy w takich warunkach, dotyczyło jednej z imperatywnych ustawowych przesłanek nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, jakim jest wykazanie co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Reasumując należy stwierdzić, iż przedmiotem sprawy niniejszej (samodzielnego rozstrzygnięcia) nie był sam okres wykonywania pracy w szczególnych warunkach lecz prawo do emerytury, bliżej określone w art. 184 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Rozstrzygnięcie o takim okresie sprowadzałoby się jedynie do ustalenia faktów, natomiast sąd ustala fakty, gdy na ich podstawie może rozstrzygnąć o prawie do świadczenia.

Za trafny nie mógł być również uznany zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. (w istocie zarzut ten ograniczał się do art. 233 § 1 k.p.c.). Apelant upatrywał obrazy tego przepisu w dokonaniu przez Sąd I instancji w sposób dowolny oceny treści przedstawionego przez wnioskodawcę świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach, skutkiem czego było nieuznanie, że w okresie od dnia 2 października 1970 r. do dnia 31 grudnia 1985 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał on prace przy montażu, konserwacji i remontach linii kablowych oraz telefonicznych linii napowietrznych, które zostały wymienione w wykazie A stanowiącym załącznik rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) na stanowisku instruktora technicznego, wymienionym w wykazie A stanowiącym załącznik nr 1 zarządzenia nr 33 Ministra Łączności z dnia 16 maja 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu łączności (Dz.Urząd. URTiP 1983, nr 3, poz. 32), w dziale VIII, poz. 20, pkt 8, podczas, gdy z treści tego świadectwa pracy, jak i z zeznań apelanta wynika, że w całym okresie zatrudnienia od dnia 2 października 1970 r. do dnia 31 grudnia 1985 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał on prace przy montażu, konserwacji i remontach linii kablowych oraz telefonicznych linii napowietrznych, zaliczone przez wyżej powołane przepisy do prac wykonywanych w szczególnych warunkach. W związku z tak sformułowanym zarzutem należy zauważyć, iż świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach nie jest

dokumentem urzędowym w rozumieniu art. 244 § 1 i 2 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2012 r., II UK 144/11 - M.P.Pr. 2012, nr 5, str. 265). Świadczenie takie w postępowaniu sądowym traktuje się jako dokument prywatny w rozumieniu art. 245 k.p.c., który stanowi dowód tego, że osoba, która go podpisała, złożyła oświadczenie w nim zawarte (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 24/09 - LEX nr 518067). Dokument taki podlega kontroli zarówno co do prawidłowości wskazanych w nim faktów, jak i co do prawidłowości wskazanej podstawy prawnej (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2004 r., I UK 15/04 OSNP 2005, nr 11, poz. 161). Sąd Okręgowy nie mógł dokonać ustaleń opartych na dokumencie zawierającym dane, które okazały się niezgodne z prawdą. W razie sporu świadczenie wykonywania prac w szczególnych warunkach podlega kontroli co do podawanych w nim faktów z urzędu lub na zarzut (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2011 r., I UK 125/11 - LEX nr 1108448). Z załączonego do wniosku o emeryturę świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach z dnia 2 listopada 2010 r. (k. 8 a.e.) nie wynika czy ubezpieczony w ogóle wykonywał prace przy montażu, konserwacji i remoncie kabli w studniach kablowych, a jeżeli tak, to w jakim okresie. Sąd I instancji był więc w pełni uprawniony do dokonania ustaleń jakie konkretnie prace ubezpieczony wykonywał bezpośrednio przed powołaniem do odbycia zasadniczej służby wojskowej oraz po zwolnieniu z tej służby. Wadliwe było jedynie dokonanie przez Sąd Okręgowy ustaleń, że w okresie od 2 do 27 października 1970 r. wykonywał on pracę na stanowisku kontraktowego pracownika umysłowego, wyłącznie na podstawie dokumentów zgromadzonych w aktach osobowych wnioskodawcy, w tym pisma z dnia 21 października 1970 r. informującego o zwolnieniu z pracy na czas odbywania zasadniczej służby wojskowej. Po wszechstronnym rozważeniu całego zebranego w sprawie niniejszej materiału dowodowego nie można uznać za uzasadnioną odmowę przez Sąd I instancji wiary zeznaniom wnioskodawcy, iż w trakcie wstępnego stażu pracy stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał on prace przy montażu telefonicznych linii napowietrznych. Z zaświadczenia z dnia 1 października 1970 r., potwierdzającego udzielenie wnioskodawcy instruktażu w zakresie bhp, wynika, że jest on zatrudniony jako technik w Rejonowym Urzędzie Telekomunikacyjnym w L. Oddziale (...) (...) na stanowisku roboczym w charakterze montera (k. 3 części A akt osobowych - koperta - k. 27a.s.). Dodatkowo należy podnieść, iż dla oceny, czy pracownik wykonywał pracę w szczególnych warunkach nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzonej mu pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2011 r., III UK 174/10 - LEX nr 901652). Uchybienie to pozostawało jednak bez wpływu na sposób rozstrzygnięcia sprawy niniejszej. Wykonywanie pracy montera na budowie telefonicznych linii napowietrznych w okresie bezpośrednio poprzedzającym powołanie wnioskodawcy do odbycia zasadniczej służby wojskowej, tj. od 2 do 27 października 1970 r., w świetle powołanych wyżej przepisów nie było uznawane za wykonywanie prac zaliczonych do I kategorii zatrudnienia [prac w szczególnych warunkach], W związku z tym ten okres nie mógł być zaliczony do stażu pracy apelanta w szczególnych warunkach. Przesądziło to jednocześnie o niemożności zaliczenia do tego stażu pracy okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej. Sprawilo to, że wnioskodawca nie posiada co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Tym samym nie udowodnił on jednej z przesłanek, których łączne spełnienie warunkuje prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym.

Zarzut naruszenia prawa materialnego, a mianowicie art. 184 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), również nie może być uznany za trafny. W tym miejscu należy zauważyć, iż określone w tych przepisach przesłanki warunkujące prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym muszą być spełnione łącznie. W świetle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego nie ulega wątpliwości, że wnioskodawca nie spełnił jednej z tych przesłanek, a mianowicie nie udowodnił co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Tym samym nie nabył on prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, bliżej określonego w art. 184 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Zaskarżony wyrok odpowiada więc prawu, a apelacja jako bezzasadna podlegała oddaleniu.

Z przedstawionych wyżej względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji